

pd

posdata
Suplemento Cultural

Assaig

Es publica una selecció dels escrits sobre literatura del gran crític nord-americà Edmund Wilson (pàg. 51).

Es publica un estudi global en anglés sobre la vida i l'obra de l'autor medieval

Llull, de la llegenda al coneixement

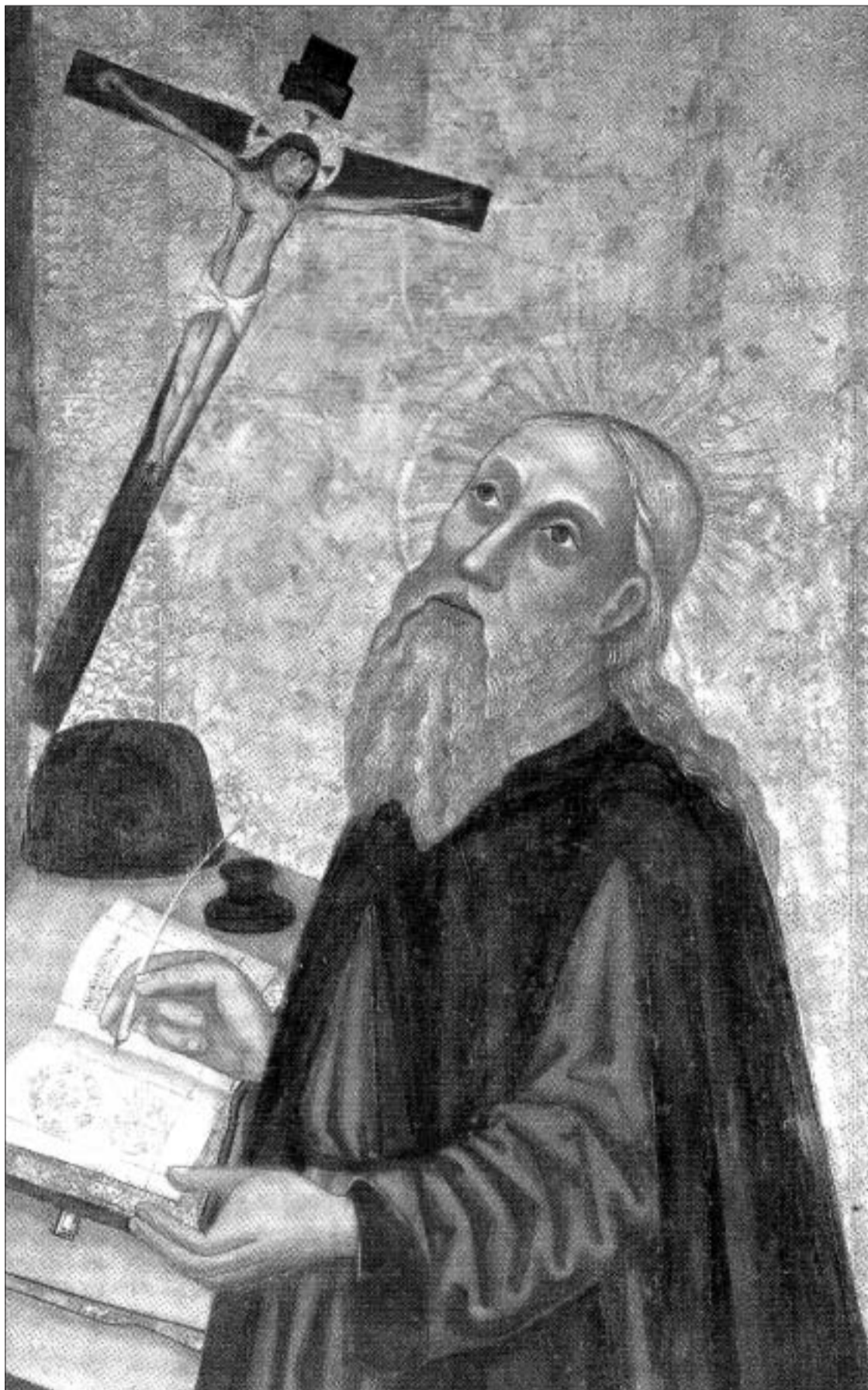
Eduard Ramírez
Ramon Llull (Ciutat de Mallorca, 1232-1315) és un personatge excepcional. Entre altres motius, per haver omplert d'aventures la seua llarga vida, i també per la seua confiança en la raó com a vehicle de persuasió i enteniment entre persones i religions. Habitualment però, el seu atractiu apareix disfressat d'aspectes llegendaris, molt sovint falsos. Mentrestant el coneixement directe de la seua obra pateix greus déficits fora dels cercles especialitzats. En part, com apunta l'estudiós Domínguez Reboiras, perquè «acostar-se al seu pensament original i universal exigeix esforç». Però tampoc resulta fàcil per al públic lector trobar a l'abast els seus llibres, ni introduccions divulgadores actuals a la seua figura.

«El treball s'acosta a un filòsof excepcional que no segueix els camins de l'escolàstica», diu el professor J. E. Rubio

Queda pendent l'estudi de la influència de Llull en pensadors posteriors com Leibniz, Giordano Bruno o Descartes

Recentment, la vigència de l'interés per Llull ha rebut una espenta important amb la bona notícia de la publicació a Bèlgica del llibre *Raimundus Lullus. An introduction to his Life, Works and Thought*, coordinat pels professors Josep Enric Rubio i Alexander Fidora. El mateix Rubio, professor de filologia de la Universitat de València i editor de l'*Ars demonstrativa* en aquesta mateixa col·lecció *Corpus Christianorum*, explica que aquest projecte «s'inicià el 2003, a la reunió anual d'estudiosos de Llull a la Universitat de Freiburg (Alemanya), a proposta del professor de l'Autònoma de Barcelona Pere Villalba». La iniciativa fou assumida pel Raimundus Lullus Institut d'aquella universitat, que es dedica específicament a l'edició crítica de l'obra llatina de Llull. «Aquesta introducció internacional en anglés serveix com a eina de lectura, com a complement per al lector del *Corpus Christianorum*, de S. Agustí, d'Ocham, etc. i que s'acosta a un filòsof una mica excepcional, amb obra llatina però que no segueix els camins de l'escolàstica», apunta Rubio. Aquests llibres de l'editorial Brepols són la referència, es distribueixen a les universitats i centres d'investigació d'arreu del món, de manera que esdevenen les edicions canòniques per als estudiosos de filosofia medieval o teologia.

Aquest estudi global inclou una primera part dedicada a la vida de Ramon Llull. D'aquesta completa biografia n'han tingut cura Fernando Domínguez, responsable durant més de 30 anys de l'edició de l'obra llatina de Llull a Freiburg, i Jordi Gayà, rector de l'Escola Lul·listica de Mallorca. La segona part, també de Domínguez, repassa el catàleg de 280 obres de Llull, amb esment d'edicions i bibliografia relacionada. Finalment la presentació del seu pensament s'ha dividit en els tres reialmes que

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

CRISTIÀ. Ramon Llull escrivint la seua «Ars Magna». Baix, una de les primers pàgines del nou estudi en anglés.

investigà: el natural, l'humà i el diví. L'anàlisi de les versions de l'*Ars* ha anat a càrrec de Marta Romano, de l'Officina di Studi Medievali de Palermo, que mostra l'evolució del mètode d'investigació física de Llull. Sobre l'antropologia i les seues dimensions individuals, a més de l'àmbit social i les relacions amb els altres estan tractades per Óscar de la Cruz, de la Universitat Autònoma de Barcelona. També pel mateix Rubio. Finalment la visió que Llull té de

Déu i de la teologia és explicada per Gayà. En els cinc anys fins a la publicació d'aquest *Raimundus Lullus. An introduction*, s'ha dut a terme un treball en equip, coordinat i debatut en diverses posades en comú. El coordinador valencià afirma que el procés ha aprofitat «per a evitar repeticions i aprendre del treball dels altres», i destaca la col·laboració de Robert Hughes, que com a traductor i lli-

>>

cenciat en filosofia ha perfeccionat els textos.

Al començament estava previst incloure un altre capítol sobre el lul·lisme, però en valorar la influència de Llull en pensadors posteriors com ara Leibniz, Giordano Bruno, Descartes, etc., decidiren deixar-ho: «Ha quedat pendent perquè ens adonarem que caldria un altre volum sencer». L'enorme missió que acarava Ramon Llull, un sistema explicatiu de tots els aspectes del coneixement, donà una producció original no sempre apreciada pels seus contemporanis, però amb ressò posterior. «Fou un autor en certa manera pòstum, apreciat sobretot pels autors neoplatònics relacionats amb l'hermetisme, que li donen fama i de pas el converteixen en el que no va ser mai, com ara un alquimista. Fins i tot n'estimularen la redacció d'obres apòcrifes», continua Rubio.

Un autor incansable i apassionant

A casa nostra encara és més conegut el

a ciència i com a llenguatge universal estengué la seua influència del segle XVI al XVIII entre els que buscaven una ciència que fóra la base de totes, mentre que a partir del segle XIX pren protagonisme la seua vàlua com a autor literari en català. D'altra banda el fals Llull alquímic també augmentava la seua fama, i el mateix Newton en tenia obres apòcrifes.

Diu Rubio que ell «creia en l'enteniment humà, que ben ensinistrat, orientat i treballat, feia que qualsevol tinguera accés a les subtils teologies. Per això volia divulgar al màxim, i ens demostra que a les acaballes del segle XIII els laics tenien accés al saber». A més, el caràcter de Llull era molt pragmàtic, tocava les portes que li podien facilitar mitjans i l'accés als àmbits del poder i del saber. Els contactes amb l'orde dels franciscans, el rei d'Aragó, el rei de França i els papes, li donaren ocasió de difondre la seua obra al nucli del saber. El 1289, quan exposà un comentari de la seua *Ars* en la Universitat de

S. Cavell reflexiona sobre la influència del cine en la cultura

Cine y filosofía

Stanley Cavell

El cine, ¿puede hacernos mejores?

Traducción de Alejandrina Falcón Katz, Buenos Aires, 2008

Manuel Arranz

Hoy todo el mundo va al cine, todo el mundo entiende de cine, todo el mundo tiene algún tipo de cultura cinematográfica, algún tipo de innata competencia que le permite hablar de cine sin complejos. La mayoría de las personas, identifican las películas por sus actores, una minoría por sus directores, y sólo unos pocos conocen los nombres de los autores de los guiones en que están basadas. En cuanto a los ayudantes de dirección, cámaras, directores de fotografía, efectos especiales, o compositor de la banda sonora, que tanta importancia tienen en la realización de una película, son detalles menores que se suelen dejar a críticos y especialistas. Dicho lo cual, ya podemos entrar en materia y enunciar el axioma en que se basa este libro: existe una cultura cinematográfica, y el cine influye en nuestra cultura. La primera parte del axioma es obvia, la segunda, en cambio, no lo es tanto, y antes de abordarla habría que ponerse de acuerdo, como apunta Stanley Cavell en su prefacio, en lo que significa tener una cultura, y yo iría incluso más lejos, en lo que significa en nuestros días la palabra cultura.

El marco conceptual, si quisiéramos hablar en estos pedantes términos tan de moda hoy día, de los ensayos del filósofo norteamericano Stanley Cavell reunidos en este volumen, son las relaciones de la filosofía con el cine, y su finalidad última es responder a la pregunta que da título al libro: *El cine, ¿puede hacernos mejores?* Una pregunta por tanto sobre el «perfeccionismo moral», que Cavell intentará responder basándose en su experiencia de espectador de determinadas películas de Hollywood. La moral y la experiencia tienen mucho que ver, y es precisamente esa experiencia de espectador, temprana tanto en su vida como en la historia del cine, unida a su formación filosófica, lo que le anima a «hacer conjeturas poco convincentes» y «construir castillos de naipes», como, por ejemplo, que lo que mejor ilustra la filosofía de Heidegger es el semblante de Buster Keaton, conjetura que a mí me parece acertadísima.

Pero a mi juicio, las relaciones entre el cine y la filosofía necesitan tan poca justificación como las relaciones entre la novela y la filosofía, la fotografía y la filosofía, o incluso la pintura y la filosofía. Si encontramos en el cine, en la novela, en la fotografía, o en la pintura, estímulos para pensar, ¿por qué no habríamos de relacionarlos con la filosofía, cuyo negocio es precisamente el pensamiento?

Al parecer, y según Cavell, es una característica de los norteamericanos ocuparse a la vez de lo más elevado y de lo más vulgar, y pasar sin transición de una cosa a otra. Lo más elevado aquí sería, por supuesto, la filosofía, y lo más vulgar,

LEVANTE-EMV

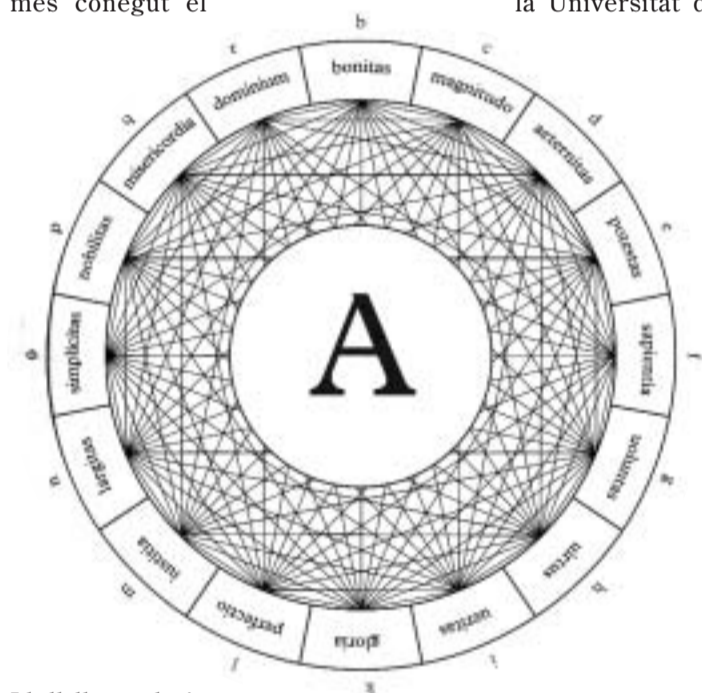
COMEDIA CLÁSICA. Cary Grant, Katherine Hepburn y James Stewart en «Historias de Filadelfia» (1940), una película dirigida por George Cukor.

las películas de Hollywood, aunque tal vez habría que matizar un poco esta frase. Y entre las dos cosas una sutil frontera que unos se empeñan en hacer infranqueable, mientras que otros, Cavell por supuesto entre ellos, suprimirían de un plumazo. (Quizás, antes de continuar, y para evitar malentendidos, deberíamos advertir que el cine del que se ocupa fundamentalmente Cavell en estos ensayos, es el cine de la denominada época dorada, es decir del producido entre 1935 y 1950 aproximadamente. Durante esos años, como sabe cualquier cinéfilo, fue cuando aparecieron las famosas comedias de enredo matrimonial que tanto gustan a Cavell, y a quien esto escribe.) Veamos cómo cruza Cavell esa frontera.

De Chaplin a Wittgenstein

En *¿Qué sucede con las cosas en la pantalla?*, segundo de los ensayos incluidos en este libro, relaciona *La quimera del oro* de Chaplin con las *Investigaciones filosóficas* de Wittgenstein. No es que las dos obras persigan fines parecidos ni mucho menos, no es éste el tipo de relación que establece Cavell entre cine y filosofía, sino que en esas dos obras se habla de nuestra relación imaginaria con los objetos, de nuestra capacidad para investir a los objetos de propiedades que, digámoslo así, no les son propias. Pero quizás el ensayo en que se ponen más de manifiesto las relaciones entre cine y filosofía sea el titulado *Lo que el cine sabe del bien*, en el que Cavell, después de renunciar ex-

presamente a hablar de los problemas morales que el cine plantea, problemas relacionados no tanto con dilemas morales cuanto con compromisos éticos, como por ejemplo la pena de muerte, la desobediencia civil, la denuncia de los abusos de poder, o, últimamente, el holocausto, dirige su reflexión a las relaciones del cine con una determinada concepción del bien, que él denomina «el perfeccionismo emersionano», entendido éste como «la exigencia que tenemos de ser o de volvernos inteligibles los unos para los otros», y que no es quizás otra cosa que la fidelidad a uno mismo, o el postrero «cuidado de sí» foucaultiano, como recuerda el autor. Y para ilustrar esta teoría, basada en la filosofía de Emerson, una de las fuentes de inspiración de Cavell junto con Thoreau, Wittgenstein y Austin, una vez más recurre el autor a las comedias de enredo matrimonial, en las que los diálogos, o conversaciones morales como él los llama, juegan tan importante papel. En esas comedias de lo que se trata es de corregir errores, de superar el egoísmo, de restablecer la comunicación, de darse mutuamente una segunda oportunidad, comedias que por cierto tienen poco en común con las que se producen hoy en día. Y a esas comedias Cavell las califica sin dudar de «buenos films», o lo que es lo mismo de «estudios sobre la posibilidad de una vida perfeccionista en una democracia». Es decir, esa clase de obras que soportan la crítica. Porque también hay obras que no soportan la crítica, malos films, y en mucha mayor proporción hoy que en la mencionada época dorada del cine, lo que permite plantear la hipótesis de que si el buen cine puede hacernos mejores, tal vez el mal cine pueda hacernos peores. Y de una forma mucho más insidiosa, porque el mal cine hoy se suele hacer con buenos actores, con buenos directores, buena fotografía, buena música, buenos efectos especiales, y uno puede preguntarse cómo es posible que siendo buenos todos los elementos el resultado final sea una mala, en la mayoría de las ocasiones pésima, película. Pero ésta es otra reflexión filosófica que Cavell sólo roza en este ensayo.

Llull llegendari que el Llull autèntic. Potser perquè el potencial mític del pensador ha resultat històricament molt fèrtil. Les complexitats apassionants de l'obra lul·liana cedeixen davant la força com a símbol identitari, fins i tot Josep Enric Rubio comenta que «encara hi ha qui creu que era un mag, un alquimista i un astròleg, però no era res d'això, al contrari». Però les aportacions de Ramon Llull al pensament posterior no estan lliures de llegenda. L'*Ars*, com

IL·LUSTRACIÓ. Un dels esquemes de Ramon Llull que, sota l'epígraf de «The Figures of the quaternari Arts», es reproduïx al nou estudi en anglès sobre l'obra del pensador mallorquí.

París. «El seu sistema era divers a l'escolàstica, planteja una alternativa però no hi estava deslligat. Llull forma part d'un context filosòfic, aporta particularitat però no excentricitat», recorda Rubio. Que també apunta que estava «obsessionat per la difusió de la seua obra, per això escrivia en llatí, en català i sembla que també en àrab, tot i que no ens ha arribat». Fou un treballador incansable i tenaç, com mostra que amb més de seixanta anys, després de ser alliberat del captiveri patit al nord d'Àfrica, el seu vaixell naufragà davant el port de Pisa. Llull arribà a la costa nadant i reescrigué les obres perdudes al naufragi. I només n'és un exemple. Al remat amb Ramon Llull evocuem els racons encisadors de Ciutat de Mallorca o una història de viatges apassionants, però sempre la recerca constant d'una raó universal.

III
A casa nostra encara és més conegut el Llull llegendari que el Llull autèntic